

КАДРЫ КУЛЬТУРЫ ЯК МЭТА І ВЫНІК БЕСПЕРАПЫННАЙ ПРАФЕСІЙНАЙ АДУКАЦЫІ

А.І.Сцепанцоў, заг. кафедры менеджменту сацыякультурнай дзейнасці, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў

Суб'ектам дзейнасці могуць выступаць як індывід, асобны чалавек, так і сацыяльная група, сукупнасць людзей [1]. У сферы культуры такім калектыўным суб'ектам з'яўляюцца кадры культуры. Яны валодаюць адмысловымі запасамі творчай энергіі, якая не толькі падсумоўвае індывідуальную творчую энергію, але і набывае новую якасць, накіраваную на калектыўнае тварэнне, спажыванне і духоўнае засваенне аб'ектаў культуры, узнаўленне сябе ў пэўнай гістарычнай эпосе, перабудову сацыяльна-культурнага асяроддзя. Супольнасць індывідаў паўстае як носбіт пэўных нормаў дзейнасці, калектыўнага мыслення, калектыўных каштоўнасцей і ўяўленняў, калектыўнай памяці. Такім чынам, кадры культуры з'яўляюцца суб'ектам сацыякультурнай дзейнасці і выступаюць як калектыў, устойлівая супольнасць, сацыяльна-прафесійнае аб'яднанне людзей на функцыянальна-дзейнаснай аснове са спецыялізацыямі ў культурна-асветным, тэатральна-відовішчным, адукацыйным напрамках. Сацыяльная псіхалогія вылучае тры важныя ўласцівасці калектыўнага суб'екта.

1. Узаемазвязанасць і ўзаемазалежнасць індывідаў – перадумова і галоўная прымета калектыўнага суб'екта. Гэтыя ўласцівасці выяўляюцца праз паказчыкі дынамічныя (інтэнсіўнасць або шчыльнасць узаемных сувязей і залежнасцей паміж індывідамі ў групе) і змястоўныя (змест або прадмет узаемных сувязей і залежнасцей).

2. Здольнасць выяўляць сумесныя формы актыўнасці, быць адзіным цэлым адносна іншых сацыяльных аб'ектаў або сябе самога (зносіны ўнутры групы і з іншымі групамі, групавыя дзеянні, сумесная дзейнасць, групавое стаўленне і паводзіны, міжгрупавое ўзаемадзеянне).

3. Здольнасць да самарэфлексіі, у выніку якой фарміруюцца пачуццё “Мы” (першым чынам як перажыванне сваёй прыналежнасці да групы і яднанне са сваёй групай) і вобраз “Мы” (як групавое паданне аб сваёй групе) [2].

Вывучэнне характарыстык аб'яднання індывідаў ва ўстойлівыя калектывы падаецца вельмі важным у сістэме культуралагічных ведаў, таму што пазнаюцца сацыяльная кансалідацыя, рэгуляцыя, камунікацыі і ўзнаўленне індывідаў. Улік калектыўных працэсаў дае магчымасць больш наблізіцца да разумення і пазнання характару развіцця культуры. Кадравая супольнасць інстытута сацыякультурнай дзейнасці аб'ядноўвае спецыялістаў культурна-асветных арганізацый – музеяў, бібліятэк, клубных устаноў, іншых тыпаў арганізацый культуры, якія ажыццяўляюць культурную дзейнасць праз забеспячэнне далучэння фізічных асоб да культурных каштоўнасцей, што знаходзяцца ў фондах гэтых арганізацый, або праз стварэнне ўмоў для народнай і мастацкай творчасці, самаадукацыі, для духоўнага і фізічнага развіцця. Кадравая супольнасць інстытута прафесійнай мастацкай творчасці аб'ядноўвае спецыялістаў тэатральна-відовішчных устаноў – тэатраў, цыркаў, канцэртных арганізацый, іншых тыпаў арганізацый культуры, якія ажыццяўляюць культурную дзейнасць праз падрыхтоўку, арганізацыю, паказ і правядзенне спектакляў, канцэртаў ці іншых публічных паказаў. Іх асноўныя задачы – захаванне каштоўнасцей сусветнай і нацыянальнай культуры, стварэнне і распаўсюджванне ўзораў мастацтва, задавальненне духоўных патрэбнасцей насельніцтва. Кадравая супольнасць інстытута адукацыі ў сферы культуры мае першараднае значэнне для аптымальнага фарміравання сацыяльнай структуры ўсіх сфер грамадства, таму што ў яго межах фарміруецца палітычная, эканамічная і культурная эліта. Адукацыйныя ўстановы ў сферы культуры забяспечваюць перш за ўсё навучанне дзяцей, моладзі, падрыхтоўку спецыялістаў. Тым самым праз пераемнасць мастацка-адукацыйнага працэсу ажыццяўляюцца захаванне і развіццё мастацкай культуры. Спецыялісты галіновых устаноў не толькі перадаюць веды і свой вопыт, выкладаючы той ці іншы прадмет мастацтва, многія з выкладчыкаў з'яўляюцца непасрэднымі творцамі мастацкіх каштоўнасцей і сваёй творчасцю і творчасцю сваіх вучняў маюць пэўнае дачыненне да ўзроўню мастацкай культуры, фарміравання слухацкай і глядацкай аўдыторыі.

Як трапна заўважана Ю.М.Салоніным, “індывідуальны або калектыўны культурны суб'ект выяўляецца толькі тады, калі ў ім

адчувальна прысутнічаюць надпрыродная духоўнасць, сфарміраванасць або выхаванасць па вызначанай культурнай мадэлі, а таксама творчая ініцыятыва” [1]. Такой мадэллю з’яўляецца сацыякультурная адукацыя як сістэма фарміравання светапогляду грамадства, вывучэння, засваення і ўзнаўлення сукупнасці духоўных і матэрыяльных каштоўнасцей, назапашаных чалавецтвам; сістэма падрыхтоўкі кваліфікаваных спецыялістаў для падтрымання функцыяніравання ўстаноў культуры і іх руху наперад. Адукацыя канструюе такія эфекты грамадскага развіцця, як сацыяльная кансалідацыя грамадства, грамадская ідэнтычнасць прадстаўнікоў розных сацыяльных груп і нацыянальных культур, сацыяльны давер, сацыялізацыя падростаючых пакаленняў, сацыяльная стратыфікацыя насельніцтва [3]. Вывучэнне сістэмы сацыякультурнай прафесійнай адукацыі мае выключнае значэнне пры распрацоўцы шляхоў і метадаў арганізацыі сацыякультурнай дзейнасці, умоў для культурных зносін, творчага станаўлення спецыялістаў культуры, пастаяннага паглыблення іх кампетэнтнасці, прафесіяналізму. Адукацыя лічыцца адным з найбольш значных сродкаў сацыяльнага ўзнаўлення грамадства, павышэння яго патэнцыялу і перспектывы сацыякультурнага развіцця. Прафесійная адукацыя рыхтуе кваліфікаваныя кадры, якія падтрымліваюць і развіваюць адаптыўныя магчымасці грамадства ў пастаянна зменлівых гістарычных умовах праз выкананне і развіццё неабходных відаў дзейнасці, пазнання, тэхналогій, інструментарыя. Бесперапыннасць адукацыі прадугледжвае пераемнасць і ўзаемнае дапаўненне фармальна рэгламентаванага навучання і нефармальнай ініцыятыўнай самаадукацыі, адзінства процілеглых пачаткаў – грамадскіх патрабаванняў да сацыялізацыі і прафесіяналізацыі і індывідуальных інтарэсаў, схільнасцей і здольнасцей людзей. Спецыялісты рыхтуюцца для шматролевай культурнай дзейнасці, асобнай і прафесійнай самарэалізацыі, для працягу самаадукацыі.

Сацыякультурная прафесійная адукацыя правамерна вызначаецца як сістэма падрыхтоўкі спецыялістаў – стваральнікаў і інтэрпрэтатараў каштоўнасцей культуры, спецыялістаў навуковага асэнсавання заканамернасцей культурнага працэсу, арганізатараў паслуг у сферы вольнага часу, якія валодаюць эфектыўнымі тэхналогіямі сацыяльна-культурнай дзейнасці. Сацыякультурная прафесійная адукацыя ў адпаведнасці з Агульнадзяржаўным класіфікатарам Рэспублікі Беларусь “Спецыяльнасці і кваліфікацыі” падаецца ў двух блоках: мастацкім і

культуралагічным. У першым – мастацтва выяўленчае, дэкаратыўна-прыкладное, музычнае, сцэнічнае і экраннае, эстраднае і цыркавое, народная творчасць, дызайн; у другім – культуразнаўчыя навукі, камунікацыі. Сутнасць мастацкай адукацыі – замацаванне і развіццё схільнасці да творчай дзейнасці, набліжэнне да асэнсавання яе сутнасці, выпрацоўка ўмення дзейнічаць у пэўным кірунку мастацтва лёгка і прыгожа. Прафесійная мастацкая адукацыя – тэхналагічна пабудаваная дзейнасць з мэтай стварэння мастацкіх каштоўнасцей. Культуралагічная адукацыя забяспечвае набывццё сукупнасці прафесійных ведаў, уменняў і навыкаў навуковага асэнсавання заканамернасцей творчага працэсу стварэння, засваення, захавання, распаўсюджвання і аднаўлення каштоўнасцей культуры, рэалізацыю эфектыўных культурастваральных тэхналогій.

У нашай краіне бесперапынная прафесійная адукацыя ў галіне культуры стваралася дзесяцігоддзямі ў выніку мэтанакіраванай культурнай палітыкі і мае ўстойлівыя звёны: школьнае (дзіцячыя школы мастацтваў), прафесійнае (сярэдня спецыяльныя і вышэйшыя навучальныя ўстановы), паслядыпломнае (падрыхтоўка навукова-педагагічных кадраў, павышэнне кваліфікацыі і перападрыхтоўка). Уся сістэма мае трывалыя ўзаемасувязі, і развіццё кожнага звяна служыць галоўнай мэце адукацыі ў сферы культуры – выхаванню прафесіяналаў для творчай дзейнасці ў культуры.

У сістэме сацыякультурнай прафесійнай адукацыі школьнае звяно, самае масавае, прынята лічыць пачатковым. Афіцыйны статус дзіцячых школ мастацтваў – пазашкольныя ўстановы, менавіта яны з'яўляюцца першаснымі носьбітамі эстэтычных каштоўнасцей і, па сутнасці, адзіным інстытутам па выяўленні, захаванні і развіцці мастацкіх здольнасцей дзяцей, а таксама фарміраванні зыходных прафесійных навыкаў і прафесійнай арыентацыі ў культуры.

Аснову сістэмы прафесійнай адукацыі ў сферы культуры складаюць сярэднія спецыяльныя і вышэйшыя навучальныя ўстановы. Яны рыхтуюць кадры, якія ажыццяўляюць усе віды прафесійнай творчай дзейнасці ў сферы культуры, забяспечваюць яе функцыянаванне. Сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы культуры задавальняюць масавыя запатрабаванні рэгіёнаў у спецыялістах сярэдняй кваліфікацыі. Яны з'яўляюцца ключавым этапам прафесійнага фарміравання спецыяліста культуры, таму што

менавіта тут закладваюцца асноўныя перадумовы сталення і загартоўкі ў абранай спецыяльнасці. Развіццё і паглыбленне ўменняў і навыкаў адбываюцца ў вышэйшых навучальных установах. Яны забяспечваюць спецыялістамі найбольш значныя творчыя пасады ўстаноў культуры, а таксама рыхтуюць выкладчыкаў. ВНУ культуры – буйныя культурна-асветныя цэнтры, ажыццяўляюць канцэртную, выставачную, тэатральную дзейнасць, якая набыла вядомасць за межамі краіны, падрыхтоўку навуковых і навукова-педагагічных кадраў вышэйшай кваліфікацыі для сферы культуры праз аспірантуру і дактарантуру. Падтрымку неабходнага ўзроўню прафесійнай кваліфікацыі спецыялістаў на працягу ўсёй працоўнай дзейнасці ў адпаведнасці з запатрабаваннямі часу ВНУ культуры і мастацтваў забяспечваюць праз свае структуры паслядыпломнай адукацыі. Яны садзейнічаюць прафесійнаму ўдасканаленню і самаразвіццю асобы, спрыяюць павышэнню кампетэнтнасці, прафесійных якасцей, засваенню новых тэхналогій.

Такім чынам, у сацыякультурным адукацыйным комплексе забяспечваюцца пошук і адбор таленавітай моладзі, яе навучанне і прафесійнае развіццё, удасканаленне і самасцвярджэнне ў грамадстве.

---

1. *Культурология: учебник* / под ред. Ю.Н.Солонина, М.С.Кажана. – М., 2005.

2. *Проблема субъекта в психологической науке* / отв. ред.: чл.-кор. РАН, проф. А.В.Брушлинский, канд. психол. наук М.И.Воловикова, проф. В.Н.Дружинин. – М., 2000.

3. *Асмолов, А.Г.* Стратегия социокультурной модернизации образования: на пути к преодолению кризиса идентичности и построения гражданского общества / А.Г.Асмолов // Вопросы образования. – 2008. – № 1.